

Nr 23.

Ankom till Riksdagens kansli den 15 mars 1911 kl. 1 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af tillfälle för värnpliktige, som af samvetsbetänkligheter anse sig förhindrade deltaga i militär tjänstgöring, att i stället utföra annat arbete för statens räkning.

Uti en inom Andra kammaren väckt, till lagutskottet hänvisad motion nr 230 har herr *J. Byström* hemställt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse finna sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militär tjänstgöring, må i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Till stöd för berörda hemställan har motionären anfört hufvudsakligen följande:

»Då frågan om samvetsömma beväringssynglingars befrielse från militäröfningar var före i Riksdagen 1909, uttalade en ledamot af Första kammaren, nämligen redaktören för Stockholms Dagblad, d:r Karl Hildebrand, att han sympatiserade med yrkandet på att de, som hyste religiösa samvetsbetänkligheter mot exercisen, måtte på något sätt kunna befrias därifrån, och han talade för att motionen måtte komma åter med delvis annan motivering än den, jag hade anfört. Detta har jag nu sökt göra.

Bihang till Riksd. prot. 1911. 7 Saml. 1 Afd. 22 Häft. (Nr 23).

År 1898 väcktes i vår Riksdag, såvidt jag vet, den första motion, som yrkade på befrielse från krigstjänst för sådana, som af sin religiösa öfvertygelse ansågo sig förhindrade att låta öfva sig i vapnens bruk.

De personer, som ansågo sig för sitt samvetes skull ej kunna exercera, tillhörde eller tillhöra i flesta fall ett kristligt samfund, som i början kan sägas vara en utbrytning från baptistsamfundet i Sverige. De benämna sig fribaptister. I en del frågor hafva de samma uppfattning som kväkarne eller vännernas samfund. Särskildt gäller detta läran om de kristnas förhållande till krigstjänsten.

I den ofvan nämnda motionen relaterades flera exempel på huru samvetsömna ynglingar blifvit behandlade, dömda och kastade i fängelse, och huru för dem oftast enda utvägen varit, för att undgå upprepade domar och fängelsestraff, att emigrera till ett land, där man haft mera respekt för den religiösa öfvertygelsen, än hvad fallet många gånger varit i Sverige.

Frågan var emellertid ny för Riksdagen, och lagutskottet yrkade afslag på motionens framställning. Men då frågan kom inför kamrarne, hade herr S. A. Hedin ett så sakrikt och lifligt anförande, att det öfvertygade Andra kammaren om, att man borde besluta att sända en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran om närmare utredning.

Kungl. Maj:t hänsköt sedermera frågan till värnpliktskommitténs bepröfvande, hvilken fann det 'synnerligen önskvärdt, om ändring kunde åstadkommas i det förhållande, att värnpliktig vid upprepad, af samvetsbetänkligheter föranledd vägran att deltaga i vapenöfning måste dömas till frihetsstraff på längre tid,' men kommittén kunde inte finna någon utväg till lindring i de straff, som tilldömdes ifrågavarande värnpliktige.

Vid 1901 års riksdag väcktes frågan på tal ånyo genom motion i Andra kammaren. I denna motion anføres ett flertal personer, hvilka på grund af samvetsbetänkligheter vägrat deltaga i krigstjänst och därför ådömts och undergått kortare eller längre frihetsstraff af ända till mer än två års straffarbete.

Särskilda utskottet nr 1 fann visserligen, att 'de förhållanden, som motionären berört, onekligen ej sällan äro af synnerligen ömmande beskaffenhet', men utskottet fann sig likväl icke kunna tillstyrka bifall till det gjorda yrkandet, utan ansåg sig böra hemställa, 'att Riksdagen måtte, med erkännande af ifrågavarande motions behjärtansvärda syfte, uttala sig för önskvärdheten däraf, att genom särskildt af Kungl. Maj:t meddeladt stadgande vederbörande truppbefälhafvare bemyndigas att, i den mån omständigheterna kunde därtill föranleda, meddela värnpliktige, som funnes

hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, befrielse från sådan tjänst och i stället använda dem till annan lämplig tjänstgöring vid truppen'. Utskottets hemställan bifölls.

I enlighet med Riksdagens beslut utfärdade sedermera Kungl. Maj:t ett cirkulär, hvori vederbörande regementschefer bemyndigades att befria ifrågavarande värnpliktige från den egentliga vapentjänsten och i stället använda dem till annat arbete vid truppen.

För många samvetsömma beväringSynglingar vardt detta cirkulär till stort gagn. En humanare och något mera förståelig behandling kom dem till del.

Emellertid blef ej frågan fullständigt löst. Det finnes nämligen årligen, om ej så många, så dock några värnpliktige, som vägra deltaga i allt slags militär tjänstgöring och som skäl därför anföra, att sådan tjänstgöring är stridande mot deras religiösa uppfattning, hvilka ynglingar för sådan vägran ådömas längre eller kortare fängelsestraff. I motion nr 178 vid 1909 års riksdag anföras flera exempel på ynglingar sålunda straffade. En har varit i fängelse åtta gånger, för att hans samvete ej tillåter honom att öfva sig i vapnens bruk.

Emellertid kan det nu tyckas vara inskränkt af dessa ynglingar att inte kunna för sitt samvetes skull uträtta arbeten vid exercisen, men de resonera så, att den som lagar mat åt truppen är delaktig med truppen, och den som laddar bössan är delaktig med den, som skjuter med densamma.

En erfarenhet, som en af landets fängelsepredikanter, nämligen regementspastorn P. Åberg, gjort, och som anföres till fängelsestyrelsens ämbetsberättelse för 1905, är följande:

»Bland årets fångar har en varit föremål för mitt särskilda deltagande och intresse. Det var en yngling, som nu för andra gången aftjänade honom ådömdt straff för vägran att fullgöra sin vapenöfning såsom värnpliktig — hans vägran var förestafvad af religiösa skrupler. Jag inser visserligen svårigheten uti att stifta och tillämpa några undantagslagar för sådana personer, men bittert var att se denne ynglings ödmjuka lidande för sin tros skull.»

Under år 1910 är det fem ynglingar, som suttit i fängelse för att de ej kunnat låta öfva sig i vapnens bruk, nämligen Otto Jönsson från Ynde i närheten af Sölvesborg, Alf. Nelsson från Vinslöf, Ernst Dahlbäck, Visby, Martin Palmgren, Linde, och Enoch Lundberg, Karbennig. Om sina erfarenheter i fängelset hafva en del af dessa skrivit bref till fribaptisternas tidning »Upplysningens Vän».

Då denna fråga förevar vid 1907 års riksdag, fann sig lagutskottet föranlåtet att tillstyrka bifall till motionen. — — — — —

Då ärendet föredrogs till behandling i Första kammaren, yttrade doktor Carl Nyström: »Dessa män, som vägra fullgöra sin värnplikt, äro absolut orubbliga och oemottagliga för hvarje skäl och för hvarje straff. Både skäl och straff äro bortkastade för dem, och de stå som martyrer och säga nej, naturligtvis utan att gifva andra skäl än att militärarbete strider mot deras samvete. Det är den pinsammaste situation, då man har att tvinga samveten med våld. Det går ju icke; och vidare är att märka att dessa personer äro absolut orubbliga äfven i det hänseendet, att de icke antaga något surrogat för den egentliga militärofningen. Hvad man än förelägger dem att göra, det må vara aldrig så oskyldigt såsom vägranläggning och dylikt, så svara de: »nej det står i sammanhang med kriget, och hvad som står i sammanhang därmed, det göra vi icke». Sålunda nej öfver hela linjen! Hvad skall man då göra? Skall man börja med att straffa och öka straffet efter brottets iteration, så blir stämningen till sist så olidlig, att man finner det omöjligt att gå vidare på denna väg».

Generaldirektör Sigfrid Wieselgren sade: »Det finnes viljeriktningar, hvilka staten icke är i stånd att behärska. Det har varit så i alla tider. Det finnes en liten makt — ack, den anses ju i våra dagar af ett stort flertal så oändligt liten, den makten, att den icke är värd att tala om — och det är samvetet.

Men den gör sig för somliga, för ett mindretal, så starkt gällande, att när de sätta denna individuella samvetssak emot statens stora tvångsmakt, så får dock den senare erkänna: allt härintill men icke vidare.

Här har nu ett litet antal — i utskottets utlåtande talas det om 10 — således ett tiotal ynglingar satt denna sin samvetismakt emot statens makt. Jag behöfver ju icke säga herrarna, att jag anser denna samvetismakt vara fullkomligt missriktad. Jag har tillräckligt ofta sammanträffat med sådana här stackars andligen svaga i fängelserna, för att ha fått den bestämda uppfattningen, att man bedömer dem riktigast, om man bedömer dem, såsom jag sade, som andligen svaga. Men som de båda föregående talarna sade, gör just denna andliga svaghet tillika med deras starka samvetisömtalighet, att de äro oöfvervinnliga. Nåväl, då frågar jag mig: har staten, som här icke kan vinna något i realitet, något att vinna i det formella genom att hitta på det ena sättet eller det andra för att ändå visa sig mäktig nog att i det formella trumfa sin vilja igenom gentemot

dessa 10, kanske 20 individer? Och jag svarar därpå nej. Lika väl som det vid hvarje mönstring förekommer en hel mängd kroppsligt svaga, som utan vidare afsöndras ifrån denna från min synpunkt härliga uppgift att få utbilda sig till fosterlandets försvar, lika otvetydigt förefaller det mig, att man måste bereda sig på att då ock träffa andligen svaga, andligen ömtåliga, hvilka icke heller duga att anlita för den nämnda uppgiften och som därför också böra kunna helt enkelt frikallas från att anlitas för vare sig det ena eller andra statsarbetet, hvilket för öfrigt kanske kostat mer än det smakar. Jag tror också, att om vi blott hade klart för oss, att det gällde ett helt ringa antal andligen ömtåliga och samvetssvaga individer, skulle vårt medlidande med dem vara stort nog för att vi alla skulle kunna enas om att säga: låt dem vara, låt dem gå, lika väl som vi låta de kroppsligen vanföra och svaga gå; staten tar däraf ingen skada!»

Herr von Mentzer yttrade: »Då man — hvilket ju här är hufvudsaken — vill sätta staten öfver den enskildes samvete, synes det mig, att man har glömt historiens lärdomar, och jag tror att det är af vikt, att vi behålla de grundsatser, som förfädren i detta stycke fastslagit. Göra vi icke det, är det icke alldeles uteslutet, att vi framdeles kunna få ångra det. Det är icke otänkbart att staten en annan gång — det dock Gud förbjude — skulle kunna komma att kräfvä något, som på ett annat område kränker våra samveten».

Vid ärendets föredragning i Andra kammaren yttrade herr Staaff: »Det måste man säga om dessa människor, hvad det än är för ett fel med deras förståndsgåfvor, att då de äro färdiga att lida och gång på gång lida fängelsestraff för sina religiösa åsikters skull, då äro de i afseende på karaktären kanske dock människor, som stå långt öfver det vanliga måttet. Och då vill det väl i alla fall förefalla de flesta af oss som någonting både upprörande och hjärtslitande att tänka oss sådana människor gång på gång utan barmhärtighet kastade i fängelse. Det är ur denna synpunkt, som jag för min del har trott, att Riksdagen i detta fall bort gå ännu ett steg längre, än man förut kommit — att man borde söka medgifva ännu ett steg till befrielse från det arbete, som synes för dessa värnpliktige så tryckande, sålunda icke blott från själfva vapenföringen, utan äfven från sådant arbete, som, ehuru icke vapenföring, dock måste anses som militärt arbete.

— — — Men utskottet har ju i detta fall begärt ett öfvervägande och en utredning, och det synes mig i alla fall, som om man icke på förhand bör förklara denna väg omöjlig. Jag tror sålunda, att såsom saken

nu ligger har utskottet tillstyrkt kammaren ett förslag, som innebär ett godt försök att komma ur den förlägenhet, hvori jag nästan förmodar att en bra stor del af kammarens egna ledamöter beträffande detta förhållande befunnit sig. Ty jag tror icke, att det är så många här i kammaren, som alldeles utan all medkänsla kunna tänka på dessa värnpliktige, hvilka — må vara — kanske äro förvirrade och enfaldiga, men som dock synas vara mycket goda, ärliga och bra medborgare.»

Herr Branting sade bland annat: »Jag har velat säga mitt ord till försvar för *karaktären* hos dem, som utaf humanitära — låt vara utaf missförstådda humanitära skäl — kunna visa, att de hafva allvar med sin öfvertygelse så långt, att de taga fängelsestraff vid sidan af sina religiösa kamrater. Jag gillar icke — det behöfver jag icke här säga — deras åskådningssätt. Jag tror att det är en förvänd uppfattning, som de förfakta. Men det är en sak för sig.

Således, se vi saken sådan den här föreligger, kan jag icke finna annat, än att det vore i öfverensstämmelse med Andra kammarens bästa traditioner och med en humanitär åskådning i det hela, om Andra kammaren under nu föreliggande förhållanden bifölle utskottets plan och således låte det komma till Kungl. Maj:ts pröfning, huruvida någonting verkligen kan göras för att få annat civilt arbete för sådana, som på grund af samvetsömhet icke vilja hafva med det militära att skaffa.»

Då denna sak förevar inför Riksdagen 1909, hade emellertid laguskottet fått en något annan sammansättning och motionen afstyrktes af utskottet, men herrar Zetterstrand, Widén, Lindhagen, Petterson i Södertälje, Jansson, grefve Hamilton och Forsberg hade reserverat sig och den mening, som de företrädde, hvilken var den samma som Andra kammaren förut intagit, blef nu af Andra kammaren godkänd utan votering.

Men i Första kammaren blef motionen afslagen och hade sålunda frågan åter fallit i Riksdagen.

Efteråt skref på sitt originella sätt öfverste Emil Melander under rubriken: »De samvetsömma» följande i Stockholms Dagblad:

»Det gjorde mig ondt att se den Byströmska motionen om de så kallade samvetsömmas fullständiga befrielse från krigstjänst afstyrkt af laguskottet. Ty jag är lifligt öfvertygad om att motionären har rätt i princip, och att det här gäller afhjälpan af ett i flera hänseenden svårt missförhållande. Denna min öfvertygelse kan jag bibehålla på samma gång jag tillfullo behjärtar första-kammarledamöternas motivering för afslag.

Jag tror som de, att de samvetsömma fara vilse i sin uppfattning angående bibelns utsagor rörande krigstjänst, och sväfvar ej på målet, när det gäller ut-

talandet af den satsen, att det är hvarje vapenför svensk medborgares icke blott rätt utan oafvisliga skyldighet att försvara Sveriges land. Klart för mig står ock att, där statsintressen stå på spel, staten ej kan ändra sina lagar, därför att en eller annan samhällsmedlem fått för sig, att de kränka hans privata rättsmedvetande. Jag är äfven fullt öfvertygad om att i regeln de samvetsömma krigstjänstvägran grundar sig på rent teoretiska spekulationer. Dessa kunna nog ha gifvit dem en så viss öfvertygelse, att de gå i fängelse för sin tro; men gäller det, står nog ej en karl med hjärta i bröstet — äfven om han är samvetsöm — och ser beskedligt på, när en inkräktare härjar hem och härd. Han vägrar nog ej att hjälpa sin bror i striden för hustru och barn. Så gjorde ej ens kväkarne under nordamerikanska frihetskriget.

Men med alla dessa medgifvanden vidhåller jag dock, att de verkligt samvetsömma krigstjänstvägranarna böra slippa krigstjänst.

Jag vidhåller denna mening icke så mycket därför att dessa krigstjänstvägrare, som lyda sitt samvetes bud, äro modigt folk, som taga konsekvenserna af sin lära, som fastmera därför att jag ej alls inser, hvad fara statens intressen löper genom en lagändring, som befriar armé och flotta från att taga befattning med dem.

Kan någon människa förklara, hvad fäderneslandet har för nytta af att släpa med i fält människor, som icke blott anse som en dödssynd att deltaga i en strid, utan till och med få ett såradt samvete af att sköta blesserade kamrater. Och kan någon människa säga mig, hvad försvaret har för gagn af dem, som man inte ens får med utan som sitta i hemorten i fängelse. Genom sitt trosnit verka de icke ens afskräckande utan tvärtom tilldragande på dem, som hafva läggning åt samma håll, så icke ens på det sättet gör deras bestraffande nytta.

Och är det ej upprörande, att i ett kristet land människor — och detta ofta de allra finkänsligaste och samvetsgrannaste — skola för sin tros skull sättas i fängelse, släppas ut, sättas in igen, släppas ut och sättas in därför att de äro ståndaktiga i sin tro, så långt de begripa, och inte vilja gifva med sig, när det för dem gäller en samvetssak?

Jag är viss om att äfven förstakammarledamöterna i utskottet tycka detta vara upprörande. Men de anse det tydligen vara deras plikt att kväfva sina känslor inför den befarade följderna af en lagändring, att en massa folk, som tyckte metoden lämpa sig bra för att slippa exercisen, ett tu tre blefve mycket religiösa och samvetsömma. Äfven den Byströmska motionen i oförändradt skick skulle nog öppna dörren för sådana, ty ett civilt arbete af samma längd som det militära skulle säkerligen också skapa ej så ringa »samvetsömhet».

Men gör då det civila under verklig disciplin ställda ersättningsarbetet varaktigare — en half gång längre eller dubbelt så långt — pröfva hjärtan och njurar på det viset, så skall man se, att människornas hjärtans tankar skola blifva uppenbara.

Att ej denna tanke upptagits i den Byströmska motionen anser jag vara en brist hos densamma. Motionären skulle satt den slån för inkörsporren, så kunde man varit säker, att inga ungsocialister eller deras gelikar kört under den

in i sitt fridsrike. Men de verkligt samvetsömma, de skulle af hjärtat tackat och bedt få krypa in i sitt äfven på så hårda villkor.

Genom dylik census hade vunnits tre fördelar: Man hade sluppit skapa martyrer, sluppit underhålla folk i fängelse och fått ett nyttigt, fredligt arbete utfördt af samvetsgranna människor. De kunde ju användas vid större dikningsföretag eller kommunikationsbyggnader. Det är intet latmansgöra.

Men är ej detta just martyrium? — frågas det. De samvetsömma — just de allra samvetsgrannaste — skulle ju få plikta genom längre tjänstgöring än kamraterna i knektrockar.

Jo, på sitt sätt. Men jag tror de hellre taga detta martyrium, under hvilket de veta sig vara det allmänna till nytta, än att de sitta i bur ingen människa till ringaste gagn, men vederbörande insättare säkerligen till ej ringa samvetsagg. Insättaren är staten, och den bör ock hafva ett samvete.

För de uppriktiga skulle — därom är jag viss — en dylik hård lag vara till verklig glädje. Och de andra hade ju ej ringaste skäl att knota, ty de behöfde aldrig underkasta sig den. De hade ju bara att klä sig i knektrocken, så finge de sin kortare tjänstgöring.

Men, säger någon — och så har ju ock den ena utskottshalfvan sagt — nästa steg är ju att man blir så samvetsöm, att man ej heller vill betala skatt (den del som beräknas komma på försvaret).

Egendomligt nog äro de samvetsömma ännu så inkonsekventa, att de ej ifrågasatt dylik skattevägran. Men omöjligt är ju ej, att den tiden kan komma.

Jag tror emellertid, att staten reder sig godt ur det dilemma — och de samvetsömma med. Staten utmäter bara sin fordran och de samvetsömma, som tvingas att lämna sina penningar, äro ju inför sin Gud utan skuld. Pengarna kan man sålunda till båda parternas belåtenhet utmäta. Men krigstjänsten kan man ej utmäta ur folk. Däri ligger skillnaden.

Inte tror jag man behöfver se svårigheterna så stora för tillämpningen af en lag sådan som den föreslagna. Äfven om andra knutar än de påpekade måste lösas, tror jag på möjligheten häraf. Och nog har Sveriges riksdag löst svårare problem.

Det vore väl också ett riktigt kuriosum i historien, om ej alla våra kloka karlar i riksdagen — eliten af allt hvad vi hafva i god vilja, kunskaper och skarpsinne — ej skulle kunna taga bukt på ett missförhållande, som föranleder, att några hederliga, präktiga och samvetsgranna gossar så där hvart och hvart annat år måste till ingen människas nytta eller glädje sättas i bur eller att andra flytta till landet i väster, vårt land till ingen båtnad och vår civilisation till skam.

Stockholm den 30 mars 1909.

E. Melander.

Det yrkande, som jag nu gör, är detsamma, som lagutskottet tillstyrkte 1907 och som Andra kammaren uttalat sig för.

Såsom motionären erinrat, har liknande yrkande som det nu af motionären framställda tillstyrkts af lagutskottet vid 1907 års Riksdag. Därvid anförde lagutskottet följande:

»Såsom motionären framhåller, har redan förut ifrågavarande grannliga ämne varit föremål för Riksdagens behandling åren 1898 och 1901, och vid båda dessa tillfällen hafva framlagda förslag mottagits med mycken sympati. Uppå Riksdagens anhållan har ock Kungl Maj:t i cirkulär af den 21 februari 1902 bemyndigat vederbörande truppförbandschefer att, därest efter inhämtande af erforderliga upplysningar de vid noggrann pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall finna öfvertygande skäl föreligga till antagande, att värnpliktig, som vägrar att fullgöra vapentjänst, därtill föranledes af allvarliga samvetsbetänkligheter mot sådan tjänst, förordna, att dylik värnpliktig skall användas till annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet. I enlighet med dessa föreskrifter hafva där afsedda värnpliktige befriats från vapentjänsten och i stället användts vid förefallande handräckningsgöromål och dylikt vid lägerplatserna. Såsom emellertid af motionen synes och inom utskottet vitsordats samt för öfrigt torde vara allmänt bekant, hafva hos visse värnpliktige på religiös grund hvilande samvetsbetänkligheter rest sig mot utförandet af hvarje med militär tjänstgöring på ett eller annat sätt förbunden samsättning, och således äfven mot den, hvartill de enligt bestämmelserna i ofvannämnda cirkulär hänvisats. I flere fall hafva dessa betänkligheter varit af den afgörande art, att vederbörande värnpliktige antingen föredragit — stundom upprepade gånger — de stränga straff, hvarmed krigslagarna belägga insubordinationsbrott, eller ock emigrerat.

Att detta häntyder på en öfvertygelse af djupt grundad art, torde i de flesta fall vara visst. Utskottet är ock af den meningen, att en sådan på uppriktiga samvetsbetänkligheter af religiös art hvilande uppfattning vid värnpliktens utkräfvande bör af staten respekteras, där sådant utan åsidosättande af statens intresse kan ske, hvilket jämväl, såsom motionären framhåller, är fallet i flere främmande länder. Att ett dylikt åskådningssätt ej heller är främmande för svensk rätt, framgår däraf, att gällande lag hos oss öppnar möjlighet för person af sådan lära, som ej tillstuder honom att aflägga ed, att på annat tillfredsställande sätt bekräfta riktigheten af en vid domstol afgifven utsaga.

När staten, såsom nu är fallet, genom höga straff söker reagera mot ifrågavarande värnpliktiges af religiösa motiv förestafvade insubordinations-

brott, torde det vara uppenbart, att straffet alldeles förfelar sitt ändamål. De, som däraf drabbas, anse sig lida för en rättfärdig sak, och på kamraterna vid truppen verkar tvifvelsutän de tredskandes ådagalagda motvilja mot militärtjänsten och därpå följande stränga bestraffning demoraliserande. Ur försvarets och särskildt disciplinens synpunkt torde därför deras fullständiga aflägsnande från lägerplatserna endast vara att förorda, så mycket mera som ifrågavarande värnpliktiges årliga antal är så ringa, att deras uteslutande från de med militärtjänsten förenade göromål, hvar till de nu hänvisas, icke i någon mån kan sägas minska försvarskrafterna.

Om utskottet alltså på anförda skäl finner den föreliggande motionen synnerligen behjärtansvärd och för sin del vill tillstyrka bifall till densamma, anser dock utskottet, att en nödvändig förutsättning därför är, att fullt betryggande garantier uppställas mot missbruk från sådana värnpliktiges sida, som för att komma i åtnjutande af den ifrågavarande befrielsen ej skulle sky att hyckla samvetsbetänkligheter.

Väl torde man i allmänhet vara berättigad antaga, att sådant endast undantagsvis skulle inträffa, och att de, som af uppgifna samvetsbetänkligheter skulle göra anspråk på befrielse, i dessa sina uppgifter vore ärliga och uppriktiga. Fordringen på ett tillfredsställande och objektivt ådagaläggande af ärligheten i deras uppsåt skulle väl ock till en del kunna tillgodoses genom intyg af församlingsföreståndare eller annan trovärdig person. Men fränsett svårigheten för vederbörande att i alla förekommande fall kunna afgifva ett sådant intyg, innebär icke detta en i utskottets tanke fullgod garanti mot missbruk af den ifrågasatta befrielsen. Motionären har i detta afseende anvisat den säkraste vägen. Älägges den, som af ifrågavarande motiv ej anser sig kunna fullgöra värnplikten, att i stället för statens räkning utföra annat verkligt arbete, lærer faran för missbruk få anses helt vara aflägsnad. Sådant arbete af flerfaldig art torde lätteligen erbjuda sig. Motionären har föreslagit arbete med torrläggningar å domäner eller kronoparker samt väganläggningar, och vid frågans föregående behandling har ifrågasatts arbete vid utdikning af mossar, odlade af jord, järnvägsbyggnader, broarbeten, skogsskötsel, vissa ångbåtsfarleders upprensning och dylikt. Emellertid anser sig utskottet gifvetvis icke i tillfälle angifva, hvad som härvid skulle vara lämpligast samt hur anvisadt arbete skulle närmare ordnas och utföras, utan torde en af Kungi. Maj:t verkställd utredning härutinnan anvisa den bästa lösningen.»

Med åberopande af hvad 1907 års lagutskott sålunda anfört, får utskottet hemställa,

att Riksdagen, med bifall till förevarande motion, måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t taga i öfvervägande, huruvida och på hvilket sätt sådana värnpliktige, som på grund af religiös öfvertygelse finna sig af samvetsbetänkligheter förhindrade att deltaga i vapenöfning eller annan militärtjänstgöring, må i stället få utföra annat arbete för statens räkning.

Stockholm den 10 mars 1911.

På lagutskottets vägnar:

ERNST HÅKANSON.

Reservation.

Herrar *Håkanson, Gustaf Andersson, Skytte, Stendahl, von Baumgarten* och *Windahl* hafva ansett, att utskottet bort afstyrka ifrågavarande motion.

Till stöd härför har åberopats motiveringen i lagutskottets vid 1909 års riksdag afgifna utlåtande i anledning af en då väckt motion med enahanda hemställan som i den nu ifrågavarande. Denna motivering hade följande lydelse:

»Huru ifrågavarande ämne redan förut vid olika tillfällen varit föremål för Riksdagens behandling, har i motionen närmare påvisats. År 1901 beslöt Riksdagen att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida icke vederbörande regementschefer kunde berättigas att efter noggrann pröfning, i den mån omständigheterna därtill föranledde, meddela värnpliktiga, som funnes hysa samvetsbetänkligheter mot vapentjänst, befrielse från sådan tjänst och i stället använda

dem till annan lämplig tjänstgöring vid truppen. I anledning af denna Riksdagens skrifvelse utfärdade Kungl. Maj:t den 21 februari 1902 ett cirkulär, enligt hvilket vederbörande truppförbandschefer bemyndigades att, därest de, efter inhämtande af erforderliga upplysningar, vid noggrann pröfning af omständigheterna i hvarje särskildt fall finna öfvertygande skäl föreligga till antagande, att värnpliktig, som vägrar att fullgöra vapentjänst, därtill föranledes af allvarliga samvetsbetänkligheter mot sådan tjänst, förordna, att dylik värnpliktig skall användas till annan lämplig tjänstgöring vid truppförbandet. Af innehållet i berörda cirkulär framgår, hurusom med detsamma afsetts att tillgodose deras önskingar, hvilka af verklig religiös öfvertygelse anse sig förhindrade att fullgöra dem åliggande värnplikt. I enlighet med cirkulärets föreskrifter hafva ock däri afsedda värnpliktiga befriats från vapentjänst och i stället användts till förekommande handräckningsgöromål, sjukvård och annat dylikt. Nu ifrågasättes emellertid ett utvidgande af det sålunda lämnade medgifvandet därhän, att värnpliktiga skulle kunna befrias från all slags militärtjänstgöring och i stället få utföra annat arbete för statens räkning; och åberopas såsom skäl härför, att åtskilliga värnpliktiga anse militärtjänstgöring öfver hufvud vara stridande mot deras religiösa öfvertygelse. Den mening, som sålunda vill göra sig gällande, har dock utskottet för sin del icke ansett sig kunna biträda.

Utskottet kan icke finna, att en värnpliktig med något som helst fog kan åberopa sin religiösa öfvertygelse såsom afgörande skäl för vägran att, till fromma för vårt lands försvar, deltaga i sådan tjänstgöring, som endast är afsedd att möjliggöra och underlätta arbetet för de stridande. Samvetsfrihet får, äfven på det religiösa området, icke gifvas den innebörd, att den enskilde skulle äga obegränsad rätt att uti sitt görande och låtande allenast följa det egna, understundom förvillade samvetets bud. En sådan frihet skulle lätt komma i strid med förutsättningarne för statens eget bestånd och måste följaktligen vika för statens egen själfbevarelserätt. — Och för öfrigt, hvar skulle väl gränsen sättas för en ytterligare undfallenhet för dessa samvetsömna? Skulle de icke framdeles kunna med samma skäl fordra att äfven varda fritagna från skyldigheten att med sina penningar, genom skatter, bidra till ett försvarsväsen, som enligt deras uppfattning är fördömligt. Skulle de icke till och med i krig kunna med lika fog åberopa sina samvetsbetänkligheter såsom skäl för vägran att fullgöra de för arméns och flottans räkning gjorda rekvisitioner?

Genom ofvannämnda i cirkuläret af den 21 februari 1902 gifna bestämmelser synes utskottet staten hafva gått så långt i eftergift för de mera samvetsömmas öfvertygelse och åsikter, som den rimligen kan gå utan att åsidosätta sina viktigaste intressen och äfventyra sin egen säkerhet. Intet land har hittills gått längre; de ojämförligt flesta, däribland alla stormakterna, hafva icke vågat visa ens en dylik eftergifvenhet. Endast i Norge synes man vara benägen att söka en lösning af frågan i den riktning motionären anvisat.

Väl kan det till förmån för denna motion sägas, att de, som af samvetsskäl vägra att deltaga i vapenöfningar eller annan militär tjänstgöring, för närvarande äro jämförelsevis få. Men det finnes icke någon säkerhet, att förhållandet i nämnda hänseende framgent skulle blifva oförändradt. Fastmer håller utskottet före, att om det ifrågasatta utbytet af militärtjänstgöring mot civilt arbete blefve genom lag medgifvet, samvetsömheten skulle komma att sprida sig i allt vidsträcktare kretsar. Utsikten att slippa ifrån den militära tjänstgöringen skulle otvifvelaktigt — då ju friheten från dylik tjänstgöring såsom konsekvens skulle medföra frihet från att i krig offra sitt lif för fosterlandet — hos den mindre modiga, låt vara omedvetet, medföra en benägenhet att omfatta den åskådning, som anser dylik tjänst stridande mot Guds ord. Mången skulle kanske ej ens sky att hyckla samvetsbetänkligheter blott för att komma i åtnjutande af ifrågasatt förman. Än vidare. Gifver staten de religiöst samvetsömma en sådan undantagsställning som den nu föreslagna, synes staten få svårt att neka samma förman jämväl åt dem, som af andra än religiösa motiv åberopa sin öfvertygelse såsom grund för värnpliktsvägran. Gränsen mellan det religiösa samvetet och det sociala samvetet är nämligen utan tvifvel flytande. De garantier mot missbruk, som skulle ligga däri, att de värnpliktiga i stället skulle för statens räkning utföra sådant annat arbete, som motionären ifrågasatt, kunna enligt utskottets förmenande ingalunda anses tillräckligt betryggande. Hvad dylikt civilt arbete för öfrigt angår, kan utskottet icke underlåta att erinra om de knappast öfvervinneliga svårigheter, som skulle möta för staten att under alla omständigheter anordna allmänna arbeten af sådan beskaffenhet, att värnpliktige, oafsedt föregående olika uppfostran och verksamhet, skulle kunna i desamma med fördel användas.

För öfrigt — skulle någon likställighet upprätthållas mellan sådana värnpliktiga, som göra militärtjänst, och sådana, som därifrån befriats på

grund af samvetsbetänkligheter, måste tydligen de senare, under hela den tid, Sverige vore inveckladt i krig, fullgöra civilt arbete för statens räkning.

Herrar *af Ekenstam, Bergendahl, Lorentz Petersson, Gezelius, Trana, Pettersson* i Södertälje, *Lindhagen* och *Olsson* i Broberg hafva begärt få här antecknadt, att de icke deltagit i behandlingen af detta ärende inom utskottet.
